רב מרי בר רחל משכן ליה ההוא נכרי ביתא הדר זבנה לרבא נטר תריסר ירחי שתא שקל אגר ביתא °אמטי ליה לרבא אמר ליה האי דלא אמטאי למר אגר ביתא עד האידנא [א]דסתם משכנתא שתא [א]אי בעי נכרי לסלקי לא הוה מצי מסלק לי השתא לשקול מר אגר ביתא א"ל אי הוה ידענא דהוה ממושכן ליה למר לא הוה זבינא ליה [א]השתא כדיניהם עבדינן לך כל אימת דלא מסלקי בזוזי לא שקיל אגר ביתא אנא נמי לא שקילנא מינך אגר ביתא עד דמסלקנא לך בזוזי אמר ליה רבא מברניש לרב אשי חזי מר רבנן דקא אכלי רביתא דיהבי זוזי אחמרא בתשרי ומבחרי לה בטבת אמר ליה [ב]אינהו נמי אחמרא קא יהבי אחלא לא קא יהבי מעיקרא דחמרא חמרא דחלא חלא ההיא שעתא הוא דקמבחרי [ג]רבינא הוה יהיב זוזי לבני אקרא דשנוותא ושפכי ליה טפי כופיתא אתא לקמיה דרב אשי אמר ליה מי שרי אמר ליה אין אחולי הוא דקא מחלי גבך אמר ליה הא ארעא לאו דידהו היא אמר ליה ארעא לטסקא משעבדא [ד]ומלכא אמר מאן דיהיב טסקא ליכול ארעא אמר ליה רב פפא לרבא חזי מר הני רבנן דיהבי זוזי אכרגא דאינשי ומשעבדי בהו טפי אמר ליה [ה]השתא איכו שכיבא לא אמרי לכו הא מילתא [ה]הכי אמר רב ששת מוהרקייהו דהני בטפסא דמלכא מנח ומלכא אמר מאן דלא יהיב כרגא לשתעביד למאן דיהיב כרגא רב סעורם אחוה דרבא הוה תקיף אינשי דלא מעלו ומעייל להו בגוהרקא דרבא אמר ליה רבא שפיר קא עבדת דתנינא [ו]ראית שאינו נוהג כשורה מנין שאתה רשאי להשתעבד בו תלמוד לומר [ו]לעולם בהם תעבודו ובאחיכם (א) [ז]יכול אפילו נוהג כשורה °ת"ל [ז]ובאחיכם בני ישראל איש באחיו וגו' אמר רב חמא האי מאן דיהיב זוזי לחבריה למיזבן ליה חמרא ופשע ולא זבין ליה משלם ליה כדקא אזיל אפרוותא דזולשפט אמר אמימר אמריתא לשמעתא קמיה דרב זביד מנהרדעא אמר כי קאמר רב חמא הני מילי ביין סתם אבל ביין זה לא מי יימר דמזבני ליה ניהליה רב אשי אמר [ח]אפי' יין סתם נמי לא מאי טעמא אסמכתא היא [ג]ואסמכתא לא קניא ולרב אשי מאי שנא מהא [ד]דתנן אם אוביר ולא אעביד אשלם במיטבא התם בידו

הכא

רב מרי בר רחל. בת שמואל הוה ונשבית ונשאה נכרי ונתגייר ושמיה איסור גיורא ורב מרי הורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה ומחמת כבודו תלאוהו על שם אמו: **הדר.** נכרי וזבנה לרבא: **נטר שתא.** המתין רב מרי שנה שלימה: **שקל אגר ביתא.** משנה הבאה ואמטי ליה לרבא: **הא דלא אמטאי.** הבאתי: **לא שקילנא אגר ביתא.** עד שאכוף את הנכרי לשלם לך מעותיך ואין זו רבית דהא רבא לא מיחייב מידי אלא נכרי: **ומבחרי ליה בטבת.** נוטלין יין טוב ואי הוו שקלי ליה מתשרי דלמא הוי מחמיץ ואשתכח דמשום דאקדימו מעות בתשרי ועדיין לא יצא השער קיבל עליו המוכר אחריות. ולא דמי להוא דלעיל (דף עב:) דיש לו חטין לפי שהיין רגיל להחמיץ ושמא [ה]כולו החמיץ: **מעיקרא.** משעה שלקחו: **דחמרא חמרא דחלא חלא.** קלקולו בתוכו הוא אלא שאינו ניכר ויין המקולקל לא לקח הימנו: **לבני אקרא דשנוותא.** שנוותא שם הנהר. אקרא קונטריא"ה בלע"ז. יושבים על שפת אותו נהר ויהיב להו רבינא זוזי לפני הבציר לתת לו היין בעת הבציר כשער היוצא: **ושפכי ליה טפי כופיתא.** מדעתם שלא בתנאי: **אחולי קמחלי גבך.** הואיל ולא פסקת עמהם ומדעתם נותנים לך ואין מזכירים לומר בשכר מעותיך שהיו בטילות אצלנו מתנה בעלמא היא: **והא ארעא לאו דידהו היא.** אלא שהיו עשירים ורואין בני אדם שהניחו שדותיהם וברחו ואין נותנים מס הקרקע למלך והם נוטלים השדות והכרמים ופורעין מס למלך ושמא היין שאני לוקח מהם גזל הוא בידי °דקרקע אינה נגזלת והרי היא של בעלים ופירות גזל: **טסקא.** מס של קרקע: **כרגא.** כסף גולגלתא שהיו כל היהודים כל אחד נותן כסף גולגלתו למלך: **מוהרקייהו.** חותם עבדות שלהם: **בטפסא.** בארגז של מלך מונח והרי כולם עבדים לו דדינא דמלכותא דינא: **תקיף.** כופה: **גוהרקא.** עגלה מוכנת למרכבת אדם ובלשון אשכנז רייטווג"ן: **בהם תעבודו ובאחיכם.** נמי תעבודו: **למיזבן ליה חמרא.** לקנות לו יין בזמן הבציר ומשלם לו יין לפי דמים קלים שקונין אותו: **אפרוותא דזולשפט.** שם המקום שהיין ניקח ונמכר לשם לרוב הלוקחין יין בימות הבציר: **אסמכתא היא.** אפילו הבטיחו ואמר אם איני קונה לך אפרע משלי אין זו אלא אסמכתא הואיל ולא קנו מידו: **אם אוביר לך ולא אעביד.** גבי מקבל שדה מחבירו למחצה והובירה שלא חרשה ולא זרעה שמין אותה כמה היתה ראויה לעשות ונותן לו שכך כתב לו מתחילה אם אוביר כו' בפרק המקבל (לקמן דף קד.). אלמא כיון דאפסדיה בהכי ולא[ו] סמך לאו אסמכתא היא שאינו מקבל עליו אלא כדי הפסד שהפסידו:

לאו

רב מרי בר רחל. בימי רבא היה כדמשמע הכא ובפרק מי שמת (ב"ב דף קמט. ושם ד"ה רב) ובפרק החולץ (יבמות דף מה: ושם ד"ה רבא) לא גרס רב אכשריה לרב מרי בר רחל אלא רבא והיה בנו של איסור גיורא ועוד מצינו אחר בנו של רבה כדאמרי' במי שהחשיך (שבת דף קנד. ושם ד"ה ואמרי) רבה אבוה דרב מרי בר רחל: **נטר שתא שקל אגר ביתא.** פי' בקונטרס אגר שנה הבאה ותימה למה לא המתין עד סוף השנה דשכירות אינה משתלמת אלא לבסוף ושמא היה מנהגם ליתן השכירות בסוף כל חדש וכן משמע במתניתין לעיל (דף סה.) גבי מרבים על השכר אי נמי נטר שתא היינו [ב](שכירות של) שנה שניה ומיהו קשה למה לא ניכה לו ממונו ושמא בטוח היה מן הנכרי שיפרע לו או להראות שהוא נותן לו שכר שלא יהיה נראה כיושב בשכר הלואה וא"ת מכח דינא דבר מצרא היה לו לרב מרי להוציא מיד רבא כדאמרינן לעיל (דף סח.) מאי משכנתא דשכונא גביה (ב) והא דאמרינן לקמן (דף קח:) דזבן מן הנכרי לית ביה משום דינא דבר מצרא היינו משום דמצי אמר ליה אריא אברחי ממצרך אבל הכא רב מרי שלא היה לו בית אבל בית הנכרי לא שייך האי טעמא ואדרבה הפסיד שכל זמן שלא קנאו רבא היה דר בו רב מרי בשביל רבית וי"ל דרב מרי לא היה רוצה לקנותו: **דסתם** משכנתא שתא. ולא הוה מצי נכרי לסלוקי וחשוב כמכר אצלו כל אותה שנה כמו לעיל (דף סו:) באתרא דלא מסלקי והשתא נישקול מר אגר ביתא דחשיב כאילו הוה הבית ממושכן לו מרבא שאם היה בא רבא להחזיק בבית היה מונעו רב מרי אם היה רוצה עד שיפרע לו מעותיו הלכך הוה חשיב רבא כלוה ואסור רב מרי לדור בו בחנם ורבא הטיבו דלא עדיף מגברא דאתי מיניה: **השתא** נישקול מר אגר ביתא. משמע דיכול אדם למכור מה שהשכיר ביד אחרים וכן משמע בפרק האומר משקלי (ערכין דף כא. ושם ד"ה ה"ק) דאם הקדיש המשכיר את הבית אין השוכר רשאי לדור בו יותר ואם דר בו מעל וקשה דאמרי' בפרק אע"פ (כתובות דף נט: ושם ד"ה שדה) ובפרק נערה דנדרים (דף פו.) בית שמשכנתי לך לכשאפדנו ממך תיקדש קדשה משמע שכל זמן שהיא ממושכנת אינו יכול להקדיש וי"ל דמה שיתר על החוב יכול להקדיש ולמכור אבל גופה תחילה חובו ומה שאין יכול לדור בו לפי שהקדש מעורב בו וימכור הבית ויקח זה שכר שנתן: **ושפכי** ליה טפי. אין זה רבית מאוחרת שלא היו מזכירים שנותנין בשביל מעותיו שהיו בטלין אצלם כדפירש בקונטרס ולא דמי להלוהו ודר בחצירו שצריך להעלות לו שכר (לעיל דף סד:) אע"פ שאינו אומר שיהא דר בשביל בטול מעותיו דשאני התם שעדיין חייב לו: **משתעבדי** בהו טפי. [א] אית ספרים דלא גרסי טפי שלבסוף היו מחזירים להם מעות הכרגא שנותנין בעבורם וכל מה שהיו משעבדין בהן היה בשכר הלואה: **אפרוותא** דזולשפט. הכא משמע שהיה שם מקום הזול ובהמוכר פירות (ב"ב דף צה.) משמע שהיו מוליכין שם היינות כדי למוכרן ביוקר וי"ל שהיתה עומדת בין מדינה שהיה שם יין לרוב ובין מדינה שלא היה נמצא שם יין והיו מביאים שם ממקום הזול ובאים ממקום היוקר שם לקנות: **התם** בידו הבא לאו בידו. תימה במאי הוי טפי בידו התם מהכא דלאי איירי התם שיש בידו תבואה לזרוע הכא נמי אם יש לו יין הוי בידו ואי חשיב התם משום דיש בידו לקנות הכא נמי בידו לקנות ויש לומר דהכא אין בידו כשער הזול דשער הזול דזולשפט לא משיך כולי האי דשמא כשיבא לקנות לא ימצא באותו שער אבל באם אוביר בידו לקנות חטין שאם לא ימצא בזול יקנה ביוקר:

הכא

עין משפט
נר מצוה

א [טוש"ע ח"מ סי' שיג סעיף ג]:

קמט ב מיי' פ"ו מהל' מלוה ולוה הל' ו סמג לאוין קצג טוש"ע י"ד סי' קעב סעיף ה:

קנ ג מיי' שם פ"ח הל' י סמג שם טוש"ע י"ד סי' קעג סעי' יג:

קנא ד מיי' שם הל' ט סמג שם טוש"ע י"ד סי' קס סעי' ד וע"ש:

קנב ה מיי' פ"ה מהל' גזילה הל' טו סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' שסט סעי' י:

קנג ו מיי' שם הל' טו ופ"ה מהל' מלוה ולוה הל' יז ופ"ח מהל' עבדים הל' ח ועיין בהשגות ובכ"מ סמג שם ולאוין קלג טוש"ע שם סעי' יא וטוש"ע י"ד סי' רסז סעי' טו:

קנד ז מיי' פ"א מהל' עבדים הל' ח סמג שם טוש"ע י"ד סי' רסז סעי' טו וסעי' יח:

קנה ח מיי' שם הל' ז סמג לאוין קצג:

קנו ט מיי' פ"ז מהל' שלוחין ושותפין הל' ו סמג עשין פב טוש"ע י"ד סי' קעז סעי' ח וטוש"ע ח"מ סי' קפב סעי' א:

לעוי רש"י

קונטריא"ה [קונטרידי"א]. חבל ארץ.
רייטווג"ן [רייטוג"א]. מרכבה (בגרמנית).

מוסף רש"י

אסמכתא. הבטחת גוזמא שאדם מבטיח את חבירו לסמוך עליו שאם לא יקיים תנאו יתן כך וכך (לעיל מח:) היינו דבר דאינו נותן לו מדעתו אלא סומך על דבר שאינו, דסבור שהוא יכול לנצח ופעמים שמנצחין אותו (סנהדרין כד:) המבטיח לחבירו דבר על מנת שיעשה דבר לעתיד ונותן נכסו בשעת התנאי שיוכל לקיים הדבר כשיגיע זמן וכשיגיע הזמן יאנס ולא יוכל לקיים (רשב"ם ב"ב קסח.) **לא קניא.** ואינו נתפס בתנאי ולא יפסיד בכך (שם). **אם אוביר.** אעשנה בורה, **ולא אעביד.** ולא אעשה בה פעולה הראויה לה (לקמן קד.).

מסורת הש"ס

א) [לעיל סח.], ב) [יבמות מו.], ג) [לעיל סו. וש"נ], ד) [לקמן קד. קט.], ה) ס"א שלו, ו) בס"א: ועליה, ז) ר"מ מ"ו, ח) [עי' תוס' ב"ב כח: ד"ה מרחיקין].

תורה אור השלם

ז והתנחלתם אתם לבניכם אחריכם לרשת אחזה לעלם בהם תעבדו ובאחיכם בני ישראל איש באחיו לא תרדה בו בפרך:
ויקרא כה מו

הגהות הב"ח

(א) גמ' ובאחיכם בני ישראל יכול אפי' נוהג כשורה: (ב) תוס' ד"ה נטר וכו' דשכונה גביה למאי נפקא מינה לדינא דבר מצרא והא דאמר:

גליון הש"ם

גמ' אמטי ליה לרבא. עיין ב"ב דף כח ע"ב תוס' ד"ה מרחיקין ועיין כתובות דף נט ע"ב תוס' ד"ה שדה: שם ת"ל ובאחיכם. עיין סוטה דף ג ע"ב תוס' ד"ה כתיב נמי: רש"י ד"ה והא ארעא וכו' דקרקע אינה נגזלת. עיין תשובת הרי"ם סי' רע"ג:

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה משתעבדי אית כו'. נ"ב אבל הרא"ש גרים לה ופי' נ"ב משום רבית שהיה שעבודם יותר ממעות הכרגא וכן משמע כאן כתוס' להספרים דגרסי טפי אבל הרמב"ם מפרש לענין איסור והיתר להשתעבד וכ"כ בש"ע אבל דברי הרא"ש נכונין: